

Andreja Smetko

Hrvatski povijesni muzej, Zagreb

UDK 374.3:069(497.521.2):93
069.12:93](497.521.2)

Primljeno: 2006. godine

Stručni članak

PEDAGOŠKO-OBRAZOVNI PROGRAMI HRVATSKOG POVIJESNOG MUZEJA NAMIJENJENI ŠKOLSKOM POSJETU

Tema rada je odgojno-obrazovna uloga muzeja i njegova primjena u ispunjavanju izvan školskih programa. Cilj je dati uvid u odgojne i obrazovne mogućnosti muzeja na temelju općih postavki o načinima i oblicima učenja u muzeju potkrijepljenih pedagoškim aktivnostima Hrvatskog povijesnog muzeja u Zagrebu namijenjenih školskoj populaciji. Svrha rada je ukazati na potrebu izrade stručno osmišljenih muzejskih programa kao i uspostavljanja sustavne suradnje dviju institucija, muzeja i škole, radi postizanja učinkovitog i kvalitetnog posjeta.

Ključne riječi: *izvanškolska nastava, muzejska pedagogija,
Hrvatski povijesni muzej (Zagreb)*

Uvod

Kao vjerodostojan izvor informacija, temeljen na materijalnim predmetima baštine, muzej zauzima važno mjesto u ispunjavanju odgojno-obrazovnih funkcija društva. Obrazovnih u smislu usvajanja novih muzejskih sadržaja i tema, a odgojnih u smislu razvijanja pozitivnog odnosa i pravilnog ophođenja prema baštini, okolini i zajednici. Time muzej nije pasivni i izolirani čuvar baštinske prošlosti, već aktivni sudionik koji korespondira sa suvremenim zbivanjima i potrebama društva. Budući da brine o materijalnoj baštini (sabire, čuva i istražuje), te pohranjena znanja komunicira javnosti u vidu raznolikih muzejskih aktivnosti, muzej je idealno mjesto za učenje, stjecanje znanja i iskustva, potvrđivanje već stečenih ili otkrivanje novih spoznaja, mjesto za razvijanje navika, mjesto cjeloživotnog učenja.

Prednost i specifičnost muzeja kao odgojno-obrazovne institucije sadržana je upravo u radu na izvoru, odnosno radu s originalnim muzejskim predmetom. Takav pristup počiva na iskustvenom učenju koje ima najdjelotvorniji učinak u procesu pamćenja i zadržavanja usvojenog znanja. Za razliku od škola, muzeji nude neformalno, neobavezno učenje, učenje izvan učionice, učenje na nov, drugačiji i motivirajući način - učenje uz igru, odnosno zabavu (Hooper-Greenhill, 1994.).

S druge strane, i škole u muzejima vide korisnog suradnika u kreativnom ispunjavanju svojih programa u vidu izvanškolske i fakultativne nastave. Stoga je suradnja muzeja i škola, institucija načelno sličnih, a opet po metodama rada različitih, logična i međuovisna u svom djelovanju. No, pitanje sustavnog i kvalitetnog provođenja te suradnje, kao i stručan pristup muzeja u kreiranju pedagoških programa i izložbi prilagođenih školskim potrebama tema su ovog rada potkrijepljenog primjerima iz prakse Hrvatskog povijesnog muzeja u Zagrebu.

Opće postavke

Pedagoško-obrazovni pristup muzeja znači upotrebu načina i metoda prenošenja te usvajanja akumulativnog znanja pohranjenog u muzejskim zbirkama prilagođenih interesima i potrebama školske populacije. Uz tradicionalne, verbalne metode učenja, korištenje metode rada na izvoru, putem muzejskih predmeta, osnovna je prednost učenja u muzeju. Kako počiva na iskustvenom stjecanju znanja i vještina, ono osigurava doživotno učenje, odnosno ne nudi samo njihovo usvajanje, nego uči kako ih koristiti i dalje samostalno razvijati. Važnost muzejskog obrazovanja sadržana je u postizanju učinkovitog učenja koje će učenika potaknuti i motivirati u usvajanju novog gradiva.

Nekoliko je pedagoško-didaktičkih stupnjeva obrade muzejskih predmeta kao primarnog izvora rada s učenicima. Vizualna percepcija predmeta pruža informaciju o njegovom izgledu, pri čemu muzejski program podučava i razvija vještinu promatranja i zapažanja. Slijedeća razina razvija intelektualne sposobnosti sintetiziranja informacija dobivenih nakon analiziranja, diskusije i kompariranja s drugim izvorima. Informacija se interpretira i stavlja u određen vremensko-povijesni kontekst kojim se objašnjava apstraktna, nematerijalna ideja ili značenje. Takva pedagoško-muzejska obrada jednog predmeta može na kraju dovesti do različitih ideja i spoznaja (Hooper-Greenhill, 1994.). No pritom je važno definirati što se u radu s određenim predmetom želi postići da bi poruka bila jasna i razumljiva.

Taktilna prezentacija predmeta još više doprinosi cjelokupnom iskustvenom dojmu predmeta, a time i poruke koju nosi. Iako još nema usuglašenog stajališta oko rada s originalnim muzejskim predmetom u smislu njegova dodirivanja, neosporno je da se u obrazovnom smislu njome postiže sveobuhvatan i potpun pristup u učenju. Zato je potrebno jasno definirati način i metode rada da bi se postigli strogo kontrolirani uvjeti kada se ona provodi. Također postoji mogućnost korištenja pomno odabranih predmeta koji bi se upotrebljavali samo u te svrhe. Takve bi "zbirke učenja" (*Hands-on*) omogućile korištenje predmeta bez kompromitiranja stalnih muzejskih zbirki.

Rad s muzejskim predmetom omogućuje:

- proširivanje svijesti o postojanju i drugih mogućih izvora
- upotrebu jasne i aktivne komunikacije
- korištenje prikladnih metoda i tehnika za proslijeđivanje i interpretiranje informacija

- demonstraciju vještina
- određivanje, iznošenje i vrednovanje različitih pogleda na stvari
- objašnjavanje važnosti događaja u povijesnom kontekstu
- vrednovanje objektivnosti izvora
- uživanje sa životom ljudi u drugom vremenu

Učenje u muzeju nadalje omogućuje susret učenika s predmetom baštine koji je izdvojen iz svog primarnog konteksta te nudi njegovu interpretaciju i kontekstualizaciju u strogo kontroliranim muzejskim uvjetima. Naime, muzejska prezentacija selektira, usmjerava i fokusira pažnju učenika na određene aspekte stvarnosti koju želi prikazati (Maroević, 1993.). Pritom pedagoški programi koriste sekundarne, interpretativne metode rada, kao što su verbalne metode (naracija, dijalog), demonstracija, metode oživljene povijesti (interpretacije u prvom i trećem licu, sudjelovanje), korištenje multimedijalnog pristupa u prezentaciji, te druge oblike odgojno-obrazovnog rada kojima je svrha postizanje bolje razumljivosti i prihvatljivosti sadržaja izložbe (radionice, igradionice, radni zadaci). Tu je rad s malim, ciljanim grupama, čiji su sudionici podjednake dobi, znanja i interesa, poželjan i idealan oblik učenja kojim se postiže dvosmjerna komunikacija između učenika i predmeta baštine.

Korištenjem metoda i oblika rada u muzeju postiže se interaktivnost pri usvajanju novih sadržaja, što je osnovna prednost i karakteristika dobro osmišljenih muzejskih programa. Interaktivnost posjeta postiže se na dva načina. S jedne strane, muzeografskim prikazom izložbe koji omogućuje aktivnost i svojevrsni angažman posjetitelja u primanju izložbenog sadržaja (npr. otvaranjem ladica, zvučnim efektima, rekonstrukcijama, ambijentalnim i multimedijalnim pristupom). S druge strane, interaktivnost se postiže pedagoško-animacijskim aktivnostima koje su sastavni dio posebno osmišljenog stručnog vodstva po izložbi. Korištenjem obaju načina u uspostavljanju dvosmjerne komunikacije s učenicima postiže se holistički pristup doživljaja izložbe koji angažira učenika u odgojno-obrazovnom procesu, odnosno pomaže mu u shvaćanju povijesnih i kulturoloških procesa. Cilj je učenike potaknuti na aktivno sudjelovanje i praćenje izložbenih sadržaja, upoznati ih s načinom života i razmišljanjem ljudi u prošlim vremenima te da prepoznaju posljedice i interpretiraju događaje u današnjim vremenima.

Zbog svih prednosti koje muzejsko-pedagoški program nudi, njegova učinkovitost je zajamčena tek nakon dobro obrađene pripreme. Kvalitetno i stručno osmišljeni programi (podjednako kao samostalni projekti i kao sastavni dio izložbi) imaju jasno razrađenu koncepciju, postavljene ciljeve i metode rada čiji su sadržaji pedagoško-didaktički obrađeni sukladno s kognitivnim i psihomotoričkim sposobnostima različitih grupa školske dobi (školskih razreda). Dobra i stručna priprema temelji se na poznavanju korisnika kojima je namijenjena (Hooper Grenhill, 1994.), te na poznavanju teorija i tehnika učenja i poučavanja kao i u interdisciplinarnom pristupu korištenja spoznaja pedagogije, psihologije, filozofije, sociologije i metodike nastave povijesti (Rendić Miočević, 2000.).

Upravo takvo didaktičko-pedagoško usmjerenje muzeja korespondira i sa suvremenom rekonceptualizacijom pojma škole temeljene na novom kreativno-inovativnom karakteru pedagoškog procesa (Pivac, 2003.).

Primjeri iz prakse Hrvatskog povijesnog muzeja

Hrvatski povijesni muzej ima dugu tradiciju¹ muzejsko-pedagoškog rada prepoznajući obrazovanje u muzeju kao jednu od važnih segmenata muzejskog rada uopće. Odgojno-obrazovna djelatnost muzeja proizlazi iz njegova osnovnog određenja kao specijaliziranog, povijesnog muzeja, a time i njegova fundusa. Muzej brine o predmetima materijalne baštine od nacionalnog značaja koji datiraju od srednjeg vijeka do danas, a razvrstani su u 15 muzejskih zbirki. Od 70-ih godina prošlog stoljeća, na poticaj ravnateljice muzeja dr. Lelje Dobronić, muzej počinje kontinuirano i sustavno provoditi pedagoške aktivnosti namijenjene djeci, mladima, umirovljenicima i građanstvu u vidu raznovrsnih pedagoško-didaktičkih izložbi, radionica i igraonica², putujućih izložbenih i pedagoških projekata³, publikacija, te djelovanjem vrlo aktivnog Društva prijatelja muzeja. Shvaćajući važnost, ulogu i opseg tog dijela muzejskog rada, Muzej je među prvim u Hrvatskoj u okviru stručnih zvanja osigurao radno mjesto muzejskog pedagoga⁴, i na taj način dao stručan i kvalitetan pristup cjelokupnom muzejskom djelovanju. Iako je danas suočen s problemima skučenosti palače Vojković-Oršić-Kulmer-Rauch u kojoj djeluje u Matoševoj 9 na Gornjem gradu, kao i s nedostatkom ljudskog resursa (kvalificiranih vodiča i animatora) u provođenju zadanih odgojno-obrazovnih ciljeva, muzej intenzivno radi na podizanju kvalitete muzejskog posjeta.

Muzej je prema svom određenju usmjeren na povijesne sadržaje, obrađujući i prezentirajući teme iz hrvatske političke, društvene, socijalne i kulturne prošlosti. Svojim reprezentativnim radom nastoji opovrgnuti najčešću predodžbu vezanu uz povijest, a to je njena suhoparnost i dosada, sadržana u bezličnom gomilanju godina i događaja. Nažalost, taj negativan dojam pripisivan povijesti nije neutemeljen, već proizlazi iz svakodnevne školske prakse u nastavi povijesti. Preopterećenost školskog plana i programa

¹ Muzej je kao sljednik Narodnog muzeja, osnovanog 1846. godine, jedan od najstarijih hrvatskih muzeja koji obavlja javnu i društvenu funkciju.

² U muzeju se 70-ih godina 20. stoljeća organiziraju „Zimski i ljetni muzejski dani“. To su kreativne radionice i igraonice namijenjene djeci i mladima u vrijeme školskih praznika s ciljem kvalitetnog ispunjavanja njihova slobodnog vremena.

³ Organiziranjem „Muzeobusa“ Muzej je svojim putujućim izložbama obišao mnoge škole, poduzeća i druge institucije s ciljem da predstavi muzej što širem krugu publike.

⁴ Pravilnik o sistematizaciji radnih mjesta Povijesnog muzeja Hrvatske od 6. kolovoza 1971. u članku 5 predviđa dva radna mjesta: „muzejski pedagog-andragog“ i „organizator kulture“. Statut muzeja donesen 21. studenog 1973. članom 70 propisuje „Andragoško-pedagošku i propagandnu službu“. Novi Pravilnik o unutarnjem ustrojstvu i načinu rada Hrvatskog povijesnog muzeja donesen 2000. godine na temelju Zakona o muzejima iz 1998. godine propisuje radno mjesto muzejski pedagog koji u Muzeju obavlja poslove vezane uz muzejsku pedagogiju i odnose s javnošću. U daljnjem radu Muzeja sve više se javlja potreba za ponovnim odvajanjem ovih dviju djelatnosti i otvaranjem zasebnog radnog mjesta za odnose s javnošću (PR) i marketinga, što je u skladu sa suvremenim promišljanjima i potrebama javnog djelovanja muzejskih institucija.

te neadekvatan pedagoško-didaktički pristup u procesu usvajanja gradiva, osnovni je problem s kojim je školstvo danas suočeno. I dok se još uvijek raspravlja o njegovoj reorganizaciji, odnosno rasterećenju, muzejski programi ne moraju slijediti propisane i sadržajno zadane obrazovne programe. Oni pružaju alternativu u oplemenjivanju nastave povijesti na drugačiji i svojstven način. Mikrohistorija ili povijest svakodnevice kao njen uži pojam daju tematski okvir muzejskim programima kojima je naglasak na antropološkom pristupu i proučavanju povijesnih pojava „iznutra“. Obrađujući teme iz svakodnevnog života ljudi u prošlosti, djeci otkrivaju i onu drugu, humaniziranu stranu, neopterećenu godinama i činjenicama faktografske povijesti. Namjera im je otkriti različite sadržajne teme u sagledavanju prošlosti i proširiti spoznaje povijesnih istraživanja koje redovita školska nastava nije uvijek u mogućnosti ispuniti. U tom smislu pedagoški programi doprinose osvježanju u savladavanju redovitih nastavnih programa, te su neizostavan aspekt rada u suvremenim školskim koncepcijama planske i programske nastave povijesti (Rendić Miočević, 2000.).

Budući da je školska publika iz pedagoško-obrazovnih razloga najčešći korisnik muzejskih programa, Hrvatski povijesni muzej je u svojoj prezentativnoj komunikaciji načelno usmjeren upravo na tu ciljanu skupinu posjetitelja. To potvrđuju i evaluacijske analize o broju i profilu posjetitelja koje Muzej redovito provodi, a prema kojima je školska populacija njegova najzastupljenija publika.⁵

Ipak, kvantitativni podaci nisu relevantan pokazatelj uspješnosti muzejskog djelovanja, već se učinkovitost u potpunosti izražava u kvaliteti posjeta, što je uzročno-posljedično uvjetovano. Naime, tek stručno i kvalitetno osmišljen posjet muzeju rezultira kontinuiranim i sustavnim dolaskom školske publike. Dosadašnja praksa u nas ukazala je na probleme u organiziranim posjetima muzeju, koji su u većini slučajeva neočekivani, nepripremljeni i najčešće masovni (istovremeno dođe i po nekoliko razreda). Naravno da takav dolazak ima samo neželjeni efekt na sve segmente muzejskog posjeta. S jedne strane na osiguranje prostora, jer se rizik od oštećenja muzejskih predmeta povećava (najčešće nenamjerno zbog naguravanja u ionako skučenom prostoru palače), a s druge strane na razumijevanje i prihvatljivost muzejskog sadržaja. Na taj način muzejski posjet odvija se na principu ulaz-izlaz, te djeluje kao svojevrsni servis u ispunjavanju izvanškolskih programa. Uzrok ovakvog neželjenog posjeta je u tome što ne postoji kontinuirana suradnja sa školskim sustavom, te dolasci u muzeje najčešće ovise o motivaciji i odazivu pojedinih nastavnika. S druge strane, udio u tome snosi i sam muzej, odnosno njegova (ne)pripremljenost i (ne)spremnost na takvu vrstu posjeta, a ona se odnosi podjednako na komunikaciju sa školskim sustavom kao i na stručno osmišljen pedagoški rad muzeja.

Recentna pedagoška djelatnost Hrvatskog povijesnog muzeja⁶ odvija se na dvije razine: u osmišljavanju i provođenju pedagoško- obrazovnih programa te u obavješta-

⁵ Prema podacima o broju posjetitelja za 2005. godinu, od ukupnog broja posjetitelja 55% posjeta odnosi se na školsku, predškolsku i studentsku populaciju, a od toga 86% na najavljene školske grupe koje su participirale u različitim vidovima pedagoško-obrazovnih programa (od vodstava po izložbama do radionica, igraonica, predavanja).

⁶ Pedagoška djelatnost Hrvatskog povijesnog muzeja od 2000. godine.

vanju i organizaciji posjeta muzeju. Ovaj posljednji aspekt propagandnog rada Muzeja odnosi se na vođenje i ažuriranje adresara škola, okupljanje nastavnika povijesti preko njihovih stručnih kolegija, organiziranja predavanja na temu *suradnja škola - muzej*, odnosno upoznavanje predstavnika škola s odgojno-obrazovnim mogućnostima muzeja. To se nadalje postiže ustupanjem radnih materijala i muzejskih programa, redovitim obavještanjem o događanjima u muzeju te povremenim organiziranjem stručnih vodstava po tekućim izložbama. Time se grupni dolazak s učenicima unaprijed planira i priprema, što je važan preduvjet za postizanje učinkovitosti pripremljenih pedagoško-obrazovnih programa.

Osmišljavanje i provođenje pedagoško-obrazovnih programa primarni je zadatak pedagoškog odjela Muzeja, koji se provodi na nekoliko načina:

- stručnim osmišljavanjem i organiziranjem vodstava po izložbama,
- osmišljavanjem samostalnih muzejsko-pedagoških programa kojima se obrađuju pojedine tematske cjeline iz hrvatske povijesti u skladu sa školskim planom i programom,
- organiziranjem kreativnih (likovnih) radionica i igraonica,
- osmišljavanjem radnih zadataka i drugih radnih publikacija namijenjenih učenicima i nastavnicima / profesorima,
- realizacijom programa izvan muzeja, tzv. muzejski kovčežić.

U svojoj izložbenoj djelatnosti, koja je zbog nedostatka stalnog postava usmjerena na organiziranje povremenih izložbi, Muzej ostvaruje dva tipa izložbi: tematske i izložbe zbirke. Upravo su tematske izložbe prema svojoj sadržajnoj sveobuhvatnosti i muzeografskoj prezentaciji primjerenije u zadovoljavanju školskih interesa, za razliku od izložbi zbirke koje su namijenjene više specijaliziranom profilu posjetitelja.⁷ Stručno vodstvo, kao način komunikacije, predstavlja važan pedagoško-didaktički aspekt izložbe kojim se prezentirani muzejski sadržaji na primjeren način interpretiraju različitom profilu školskog uzrasta. Često shvaćanje poruka izložbe ovisi o dobroj interpretaciji i vještini stručnog vodiča u posredovanju informacija i znanja učenicima. Zato vodstvo treba biti dobro osmišljeno i nadasve dinamično, posebice u zadobivanju i zadržavanju pažnje učenika kojima posjet valja učiniti zanimljivim. U tom nastojanju Hrvatski povijesni muzej sve više koristi interaktivni pristup u provođenju stručnog vodstva koji danas predstavlja neophodan segment u suvremenoj muzejskoj prezentaciji. Takav način muzejske komunikacije usmjeren je na posjetitelja koji od pasivnog promatrača postaje aktivnim sudionikom u percipiranju izložbe. Vodstvo se temelji na pripovijedanju kao osnovnom načinu komuniciranja (što je samo jedan vid verbalne metode) koje tek u kombinaciji s drugim metodama rada interpretira i daje kontekstualni okvir izložbe i izloženih muzejskih predmeta.

⁷ To potvrđuju i statistički podaci o broju i profilu posjećenosti. Uspoređujući podatke između navedenih tipova izložbi vidljivo je da je udio školske populacije znatno prisutniji kod tematskih izložbi, nego kod izložbi zbirke.

Pedagoški program uz izložbu *Kolomanov put* - stručno vodstvo uz vodiča i interpretatora u prvom licu za djecu predškolske dobi, ceremonijal krunidbe i proglašenja vitezova. Hrvatski povijesni muzej, 2002.-2003.

Dobar primjer tomu pružaju dvije povijesne izložbe Hrvatskog povijesnog muzeja koje su svojim sadržajem i postavom omogućile vrlo uspješnu primjenu interaktivnog i interpretativnog vodstva, korištenjem metode oživljene povijesti⁸.

Izložba *Kolomanov put*⁹ posvećena je ulasku Hrvatske u dinastičku zajednicu s Ugarskom 1102. godine i refleksiji na događaje u stoljećima koji slijede, a njena središnja tema krunidbe ugarskog kralja Kolomana Arpadovića za kralja Hrvatskog Kraljevstva pedagoški je oblikovana i razrađena u obliku animacijsko-scenskog igrokaza oživljavanja krunidbenog ceremonijala. Na temelju povijesnih izvora načinjeni su potrebni rekviziti (hrvatska kruna, prijestolje, kugla, križ, mač, zastava, plašt i kopčica), a podjelom uloga na tri društvena srednjovjekovna sloja s pripadajućim simbolima (plemić – svećenik – kmet) oživljen je krunidbeni ceremonijal. Cilj pedagoškog programa je da unutar jedne izložbene cjeline učenicima omoguću vizualno-iskustveno predočenje i objašnjenje srednjovjekovnog društva i svjetonazora, s naglaskom na poimanje kraljevske vlasti. Takav program angažira na sudjelovanje cijelu grupu učenika koji postaju aktivnim sudionicima izložbe, čime se postiže njihovo uživanje u povijesnu situaciju. Uloga vodiča-interpretatora je da usmjerava i u dijaloškoj formi uspostavlja aktivnu komunikaciju s učenicima koji sami dolaze do spoznavanja srednjovjekovnih povijesnih procesa i značenja. Prema sadržaju koji obrađuje izložba je prvenstveno odgovarala programu 6. razreda osnovne škole, iako je program didaktički bio prilagođen predškolskom i srednjoškolskom uzrastu kao i posjetiteljima treće životne dobi. S obzirom na dob i predznanje o zadanoj temi, program je za predškolsku djecu i onu nižih razreda osnovne škole uključivao vodstvo uz vodiča-naratora i oživljeni lik kralja Kolomana koji ih je vodio kroz jedan dio izložbe, te oživljeni ceremonijal proglašenja vitezova. Prednost ovako osmišljenog i koncipiranog pedagoško-obrazovnog programa

⁸ URL http://www.hertagenetworkatlantic.ca/living_history.htm (kanadska stranica „Historic Network Atlantis“ o metodama *living history* – oživljene povijesti)

⁹ Autorica koncepcije izložbe *Kolomanov put* je muzejska savjetnica Ela Jurdana, a autor likovnog postava arhitekt Mario Beusan. Izložba je održana tijekom 2002. i 2003. godine, a udio školske populacije iznosio je preko 60% od ukupnog broja posjetitelja.

Kostimirano vodstvo, interpretacija u prvom licu,
na izložbi *Život u palači*, Hrvatski povijesni muzej,
2004. – 2005.

je mogućnost njegove izvedbe i izvan dotične izložbe kao samostalne i cjelovite muzejske tematske jedinice – oblik putujućeg muzejskog kovčežića.

Drugi oblik metode oživljene povijesti, tzv. kostimirano vodstvo, korišteno je na izložbi *Život u palači*¹⁰. Ova kulturološka tema prezentira prošlost palače Vojković-Oršić-Kulmer-Rauch, u kojoj muzej danas djeluje, te je svojim sadržajem i antropološkim pristupom omogućila oživljavanje svakodnevnog života njenih vlasnika, odnosno upotrebu vodstva uz interpretaciju u prvom licu. Pedagoški program osmišljen je na takav

način da vodič prati učenike kroz nekoliko interpretacijskih postaja koje predstavljaju određena razdoblja u životu palače upoznajući učenike s različitim političkim i kulturnim kontekstom povijesnih razdoblja (od baroka preko klasicizma do bidermajera i historicizma). Oživljavanjem četiriju osoba (stanara) iz prošlosti, na temelju povijesnih izvora i portreta vlasnika prema kojima su načinjeni vjerni kostimi, postigla se uvjerljivost i neposrednost u percipiranju povijesnog sadržaja.

Za razliku od prvog primjera pedagoškog programa na izložbi *Kolomanov put* koji posjetitelja angažira na izložbi dajući mu mogućnost sudjelovanja, drugi vid interaktivnosti na izložbi *Život u palači* usmjeren je na sugestivnost i aktivniji način doživljavanja izložbe. I jedan i drugi način animiranog vodstva postigli su pozitivan efekt u doživljaju Muzeja, o čemu nam neposredno svjedoči Knjiga dojmova kao jedan od načina vrednovanja posjeta.

Pedagoško- obrazovna aktivnost na izložbama postiže se i korištenjem radnih zadataka primjerenih i prilagođenih određenoj dobnoj skupini. Ovaj se oblik rada u Muzeju pokazao vrlo korisnim i učinkovitim, a djeci i zanimljivim, jer im daje mogućnost samostalnog istraživanja izložbe te fokusira njihovu usredotočenost na sam muzejski predmet.

Radionice i igraonice unutar izložbi služe kao nadopuna stručnom vodstvu u svrhu njihova kreativnog izražavanja, razvijanja motoričkih sposobnosti i usvajanja izložbenih sadržaja. S druge strane, one se mogu odvijati i nevezano uz izložbe kada se na temelju posebno pripremljenog i iz zbirke izlučenog muzejskog materijala kreira posebna tematska jedinica. Takve pedagoške radionice obrađuju različite sadržaje i upoznaju učenike s raznovrsnim zbirkama muzeja. Muzej u odabiru tema uvažava i interese škola te u skladu sa školskim planom i programom realizira različite pedagoško-obrazovne programe kao što su: *Dolazak Hrvata u postojbinu* (za 4. i 6. razrede osnovnih škola),

¹⁰ Izložba *Život u palači* održana je od kraja 2004. do početka 2006. godine. Autorica koncepcije izložbe i kataloga je muzejska savjetnica mr. sc. Marina Bregovac Pisk, a autor postava izložbe arhitekt Mario Beusan.

Metoda korištenja radnih zadataka *Srednjovjekovni grad Ružica*, gostujuća izložba Muzeja Slavonije Osijek u Hrvatskom povijesnom muzeju, 2006.

Heraldička radionica (za srednjoškolsku dob), *Tko su moji preci?* – radionica izrade rodoslovnih stabala (za osnovnoškolsku i srednjoškolsku dob), *Hrvatska domovina* (za 4. razrede osnovnih škola u okviru zavičajne povijesti), *Ban Josip Jelačić* (za osnovnoškolski i srednjoškolski uzrast), *Božićna radionica* (za sve uzraste). Programi su prije svega namijenjeni manjim grupama posjetitelja (do 20 učenika) budući da se temelje na radu s originalnim muzejskim predmetom. Učenicima se omogućuje uvid i neposredan kontakt s muzejskim predmetom pri čemu ih se istovremeno podučava o primjerenom rukovanju (npr. korištenje zaštitnih rukavica) te o pozitivnom načinu ophođenja prema baštini općenito.

Pedagoški odjel muzeja također realizira povremene pedagoško-didaktički osmišljene izložbe kojima Muzej sudjeluje u višegodišnjem zajedničkom projektu zagrebačkih i hrvatskih muzeja povodom obilježavanja Međunarodnog dana muzeja, 18. svibnja.¹¹ Svrha projekta je popularizacija muzeja među djecom i mladima te poticanje njihovog individualnog dolaska i korištenja muzeja. Iako nisu tema ovog rada, odnosno nisu namijenjeni školskom najavljenom posjetu, ovaj vid muzejske djelatnosti utjelovljuje krajnji cilj svih ovdje navedenih programa Muzeja, a to je ponovni dolazak učenika u muzej. Muzej i škola u tom smislu imaju veliku odgovornost i važnu odgojno-obrazovnu funkciju da učenicima svojom kvalitetnom suradnjom i stručno osmišljenim muzejskim programima usade kulturu dolaska u muzeje kako bi znali vrednovati i cijeniti baštinu.

Zaključak

Nudeći oblik zorne nastave, muzeji su zapravo idealno mjesto za realizaciju izvanškolskih programa. Muzejsko obrazovanje omogućuje neformalno, osobno i što je najvažnije, dobrovoljno učenje. Najefektivnije učenje je ono s motivacijom, željom i

¹¹ Hrvatski povijesni muzej sudjeluje u zajedničkom projektu od 1996., kada je muzejska igra i započela, te je do sada organizirao 11 muzejskih edukativnih izložbi na različite teme.

interesom. Stvaranjem atmosfere dobrodošlice i ležernosti posjeta, ostvaruje se ugodan pristup učenju. Učenje i *zabava* povezani su i komplementarni aspekti muzejskog komunikacijskog djelovanja. Kako istovremeno pružaju i učenje i *zabavu* ili učenje kroz *zabavu*, obrazovni programi nude djeci drugačiji i zanimljiviji način stjecanja znanja od onoga koji im nudi redoviti školski program.

Svrha takvog pristupa učenju je stvaranje dugoročnih korisnika muzeja pri čemu je naglasak na kvaliteti, a ne na kvantiteti muzejskog posjeta, jer tek ponovni dolazak znači kvalitetan posjet. Zato je važno planiranje i vođenje dobro osmišljene odgojno-obrazovne uloge muzeja. Ona se ne smije ostaviti slučaju i biti vođena stihijski, već mora biti jasno definirana i inkorporirana u cjelokupno muzejsko djelovanje.

Kvaliteta muzejskog posjeta ne ovisi samo o načinima i oblicima muzejske prezentacije, kao i o cjelokupnom dojmu koji muzej ostavlja na posjetitelja, već i o uspostavi pravovremene komunikacije sa školama. Suradnja muzej – škola je često zbog izostanka koordinacije od mjerodavnih ministarstava prepuštena inicijativi i senzibilitetu dviju institucija u nastojanju da se postigne svrsishodnost njihova djelovanja. Pozitivna nastojanja u tom smislu odnedavna dolaze iz Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske koje je u 2005. godini potaklo reformu osnovnog školstva uvođenjem HNOS-a (Hrvatski nacionalni obrazovni standard za osnovnu školu – škola po mjeri učenika)¹² i time postavilo dobar okvir sustavnijoj suradnji muzeja i škola. Postoji i treći faktor koji ima udjela u kvaliteti posjećenosti, a to su turističke agencije i lokalne turističke zajednice, posrednici u organiziranju velikih školskih ekskurzija. Zapravo, javlja se potreba za čvrstim povezivanjem na relaciji muzej-škola-turizam i njihovim koordiniranjem od strane državnih institucija odgovornih za kulturu i obrazovanje. Tek tada povezanost muzeja i škola, potpomognuta impulsom izvana, imat će svoje očekivane rezultate.

IZVORI

Pismohrana Hrvatskog povijesnog muzeja:

1. Pravilnik o sistematizaciji radnih mjesta, Povijesni muzej Hrvatske, Zagreb, 1971.
2. Statut Povijesnog muzeja Hrvatske, Povijesni muzej Hrvatske, Zagreb, 1973.

LITERATURA

1. Cukrov, Tončika. Novo lice muzeja budućnosti. // *Informatica Museologica* 28 (1-4), Zagreb : Muzejski dokumentacijski centar, 1997., str. 5-13.
2. HNA (Heritage Network Atlantis): Newfoundland and Living History
URL: [http:// http://www.hertagenetworkatlantic.ca/living_history.htm](http://www.hertagenetworkatlantic.ca/living_history.htm)
3. Hooper–Greenhill, Eilean. *Museums and their visitors*. London & New York, 1994.

¹² „Hrvatski nacionalni obrazovni standard, kao osnova za promjene u programiranju i načinu rada u osnovnom školstvu, uvodi rasterećenje uklanjanjem suvišnih obrazovnih sadržaja, suvremeni način poučavanja temeljen na istraživačkoj nastavi, samostalnom i skupnom radu te primjenjivom znanju i vještinama.“
(URL: <http://www.mzos.hr>)

- ***, *The educational role of the museum*. London & New York, 1994.
4. Maroević, Ivo. *Uvod u muzeologiju*. Zagreb : Zavod za informacijske znanosti, 1993., str. 199-241.
 5. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske
URL: <http://www.mzos.hr>
 6. Pivac, Josip. Rekonceptualizacija bića škole – temeljna karakteristika (i preokupacija) didaktičkih promišljanja XX. stoljeća. // *Anali za povijest odgoja Vol. 2, Školstvo u XX. stoljeću*. Zagreb : Hrvatski školski muzej, 2003., str. 35-48.
 7. Rendić Miočević, Ivo. *Učenik - istražitelj prošlosti (Novi smjerovi u nastavi povijesti)*. Zagreb : Školska knjiga, 2000.
 8. Rovšnik, Boris. Istraživanje muzejske publike. // *Informatica Museologica 28 (1-4)*, Zagreb : Muzejski dokumentacijski centar, 1997., str.14-17.
 9. Škarić, Mila (ur.). *I. skup muzejskih pedagoga Hrvatske s međunarodnim sudjelovanjem, Pula, 14. – 16. lipnja 2001. : Zbornik radova*. Zagreb : Hrvatsko muzejsko društvo, 2002.
 10. Šola, Tomislav. Od publike do korisnika. *Informatica Museologica 28 (1-4)*, Zagreb : Muzejski dokumentacijski centar, 1997., str. 18-21.

Andreja Smetko, Zagreb

(Summary)

PEDAGOGICAL AND EDUCATIONAL PROGRAMS IN THE CROATIAN HISTORY MUSEUM INTENDED FOR SCHOOL VISITS

The advantage and specificity of the museum is comprised in the work with the original museum object, which allows learning in the immediate and empirical way. By offering learning methods through games or fun museums can be very useful associates to schools in the creative formation of extracurricular activities.

The Croatian History Museum has a long tradition of museum and pedagogical work recognizing museum education as one of important segments of museum work in general. Educational activity of the museum arises from its basic definition as a specialized, historical museum, and its holdings. Understanding the importance, role and the extent of this museum work, the Museum is among the first in Croatia that within the jobs ensured the job position of a museum pedagogue and in this way gave professional and quality approach to the entire museum activities. Even though it has been facing the problem of being cramped at the palace Vojković-Oršić-Kulmer-Rauch, in which it is situated, at the address Matoša 9 in Upper town, the museum has been intensively working on raising quality of museum visits.

Its educational activity is directed to school population and is performed in a number of ways:

- by expert design and organization of museum tours;
- by designing independent educational programs that cover certain topics from Croatian history and are in consent with school syllabus;

- by organizing creative (art) workshops;
- by designing tasks and other educational issues for students and teachers;
- by realization of programs outside the museum, so-called, museum chest;
- by informing and organizing museum visits (updating school addresses, sending info and calendar of events, organizing tours for school representatives, etc.);

Using museum-pedagogical methods and work (working with museum object, interpretation and interactive methods, work with target group) the museum programs allow two-way communication directed to the visitor who from a passive viewer becomes an active participant in the exhibition. A good example of this is given in two historical exhibitions in the Croatian History Museum, which enable the successful application of its interactive and interpretative guiding, with their content and layout, offering the method of animated history. Educational program of animating the crowning ceremony at the exhibition "Koloman's path" activates the visitor and offers him/her the possibility of participating. The second example refers to the type of guiding with interpretation in the first person (costumes) at the exhibition "A Life in the Palace" which offers active and suggestive perception of the exhibition. The purpose of such programs is the efficiency of the visits, which means return of the visitors to the Museum.

Quality of a museum visit does not depend only on ways and modes of museum presentation, but also on early communication with schools. Therefore, cooperation of museums and educational institutions is necessary to both. However, it is the most useful to children, as in enriching their school syllabi as in fulfilling their free time.

Key words: extracurricular activities, museum pedagogy,
Croatian History Museum (Zagreb)